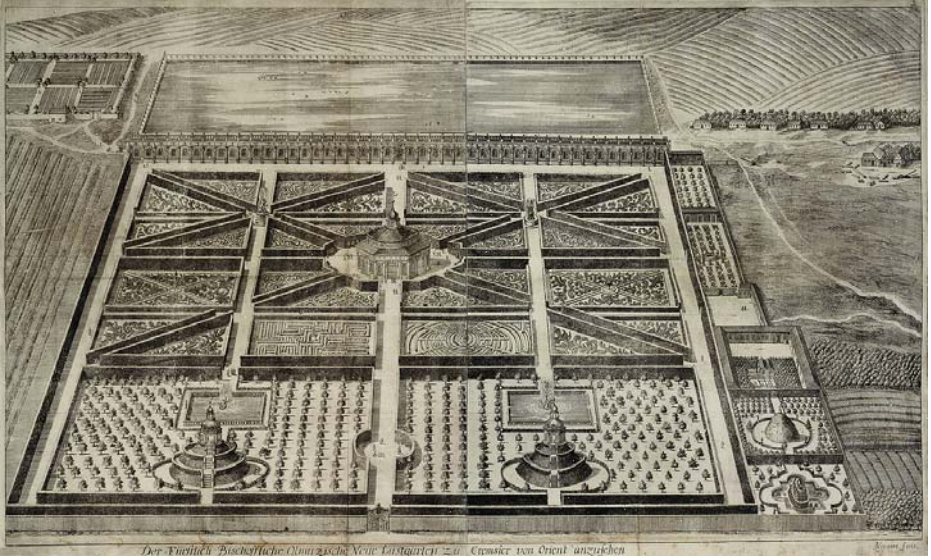

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV
ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVIŠTĚ
V KROMĚŘÍŽI

MINISTERSTVO KULTURY

Archeologická evaluace historických ikonografických pramenů Květné zahrady v Kroměříži

Předmět projektu: Nedestruktivní a destruktivní archeologický průzkum

Místo realizace projektu: Květná zahrada v Kroměříži,
pozemky parc. č. 402, 403/1 Katastrální území Kroměříž

Doba realizace projektu: červen - říjen 2009

Investor: Národní památkový ústav územní odborné pracoviště v Kroměříži

Na realizaci tohoto projektu byla poskytnuta dotace z programu Podpora pro památky UNESCO Ministerstva kultury České republiky

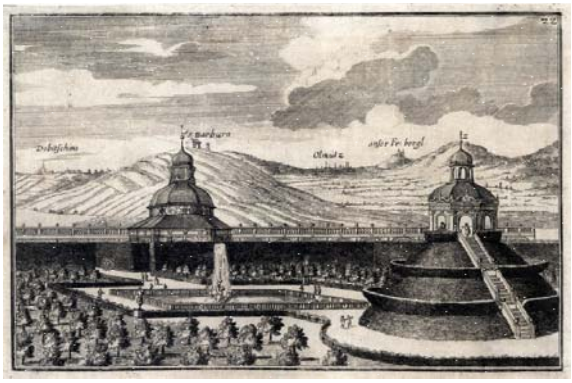

Pstruží rybníčky v Květné zahradě, J. van Nypoort 1691

Ptáčnice v Květné zahradě, J. van Nypoort 1691

Králičí kopec v Květné zahradě, J. van Nypoort 1691

Národním památkovým ústavem územním odborným pracovištěm v Kroměříži je připravována obnova Květné zahrady v Kroměříži. K její částečné realizaci by mělo dojít v rámci projektu Národní centrum zahradní kultury, který se uchází o finanční podporu z Integrovaného operačního programu financovaného z fondů EU.
Realizace projektu *Archeologická evaluace historických ikonografických pramenů Květné zahrady v Kroměříži* by měla přispět ke splnění podmínek formulovaných v dokumentech *Zadání památkového záměru obnovy Libosadu – Květné zahrady v Kroměříži* (Krejčiřík 2007) a navazujícího *Návrhu památkového záměru obnovy Libosadu – Květné zahrady v Kroměříži* (Křesadlová 2008). Tyto dokumenty vznikly jako jeden ze základních podkladů pro přípravu celkové obnovy Národní kulturní památky Květná zahrada v Kroměříži registrované v Ústředním seznamu kulturních památek ČR pod r. č. 11793/7-6029. Květná zahrada je zároveň součástí souboru Zahrady a zámek v Kroměříži zapsaného na Seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO.
Archeologický výzkum musí předcházet nejen vlastní, fyzické obnově vybraných částí zahrady, ale jeho výsledky by měly sloužit jako důležité vodítko již při projekční přípravě obnovy Květné zahrady. Tento postup je nutný proto, že jako podklad pro obnovu zahrady by měl být použit především soubor rytin z roku 1691, znázorňující Květnou zahradu krátce po jejím založení. Tato dochovaná vyobrazení však nelze přijímat nekriticky. Opodstatněnost použití detailů dochovaných na historických vyobrazeních je nutno podložit archeologickými nálezy a archivním průzkumem, protože věrohodnost rytin může být ovlivněna uměleckou licencí autora.
Probíhající archeologický průzkum si klade za cíl v co nejširší míře ověřit věrohodnost detailů znázorněných na rytinách ze 17. století i na dalších dochovaných ikonografických materiálech a to jak nedestruktivními, tak destruktivními metodami archeologického výzkumu.

Pstruží rybníčky

Rytiny z konce 17. století zachycují rybníčky jako vodní plochy čtvercového půdorysu, obehnané balustrádou prolomenou dvěma vstupy se schůdky. Ve středu rybníčků byla umístěna socha Tritona troubící na mušli, z níž tryskala voda. Obvod přístupové cesty lemoval plůtek (konstrukce s rostlinami), v rozích zdůrazněný sochou. Rybníček měl být hluboký 5-6 stop (cca 1,5–2,0 m). Návrh památkového záměru požaduje mimo jiné provést archeologický průzkum s cílem upřesnit dobovou hloubku nádrží, konstrukci břehů, umístění a počet vstupů k vodní hladině, stopu vedení obvodového balustrády nádrže, stopu vedení plotu lemujícího cestu, lokalizaci zvýrazněných nároží a dalších detailů. Na základě tohoto požadavku byl k výzkumu vybrán západněji položený Pstruží rybníček, neboť jeho obvodová komunikace není lemována novodobým habrovým plotem, který mohl poškodit archeologický záznam v terénu z doby založení zahrady. Na okraji Pstružího rybníku lze očekávat nález zbytku kotvení dřevěného zábradlí. Paralelně s hranou rybníčku by měly být zaznamenány stopy po plotu (kůlové jamky, žlábek). Dále by měl být zachycen základ pod sochu, která měla být v každém rohu plochy.

Prostor Králičího kopce a Ptáčnice

Králičí kopec byl v 17. století poměrně originálním prvek Květné zahrady, tvořený pahorkem protkaným umělými králičími norami. Králíky bylo možné pro pobavení návštěvníků z nor vyhnat proudem vody. Prostor kopce byl vymezen tvarovaným plotem, na který navazovala travnatá plocha s výsadbami stromů v rastru. Program byl doplněn čtyřmi alegorickými postavami lovců představujícími čtyři světadíly a sochou bohyně lovu Diany na vrcholu kopce. Vše obklopovaly vysoké zdi. Králičí kopec zanikl pravděpodobně již v první polovině 18. století. V první polovině 19. století byla zrušena zeď mezi prostorem Králičího kopce a navazující Ptáčnicí a vznikla tak rozlehlá travnatá plocha. V současné době plocha slouží částečně ke skladování organických odpadů ze zahradnické činnosti, z části je pokryta travním porostem. Návštěvníkům je tato část zahrady nepřístupná. Památkový záměr požaduje zachovat prostor jako příklad prolnutí estetické a užitkové funkce v daném historickém typu zahrady a doporučuje při zpracovávání zvážit možnosti a formu obnovy hmoty Králičího kopce, včetně obnovy plůtku vně zpevněné plochy lemující kopec. Zároveň by měly být obnoveny výsadby ovocných stromů v rastru. Památkový záměr navrhuje provést archeologický průzkum v prostoru bývalého Králičího kopce s cílem nalézt základy stavby kopce a s jejich pomocí odhadnout původní hmotu kopce. Dále nalézt stopu průběhu původní dělící zdi mezi Králičím kopcem a Ptáčnicí, ověřit její šířku a uspořádání vstupu, nalézt stopy po plotech, podstavce soch a trasování historických rozvodů vody.
V 17. století byla vystavěna také zděná ptáčnice na ostrově obklopená bazénem určeným pro chov vodních ptáků. Vše bylo ohraničeno pravděpodobně dřevěnou balustrádou analogickou s balustrádou u Pstružích rybníků ve Štěpnici. Prostor okolo Ptáčnice byl vymezen nízkým plůtkem v nárožích zdůrazněným sochařskou výzdobou a doplněný jednotlivými sedátky pravděpodobně kamennými. Navazovaly travnaté plochy s výsadbou stromů v rastru. Prostor Ptáčnice dnes není přístupný veřejnosti. Do dnešních dnů zůstal zachován značně poškozený objekt Ptáčnice a bazénu. Okolí je pojato jako volná trávníková plocha. Památkový záměr požaduje zachovat prostor jako příklad prolnutí estetické a užitkové funkce v daném historickém typu zahrady a doporučuje obnovení chybějících součástí objektu a prostoru. Při zpracovávání se má navrhnout obnova balustrády kolem vodního prvku a obnova plůtku porostlého popínavou rostlinou vně zpevněné plochy lemující obvod bazénu. Zároveň by měly být obnoveny výsadby ovocných stromů v rastru. Památkový záměr navrhuje provést archeologický průzkum s cílem upřesnit existenci prvků kompozice zobrazených na rytině ze 17. století. Mají být nalezeny především zbytky základů podstavců soch a stopy vedení obvodového plůtku.

Kromě destruktivního průzkumu na výše vymezených plochách je počítáno s využitím geofyzikálních metod výzkumu (magnetometrie a georadar) výzkumu, který bude zaměřen především na dokumentaci průběhu historického rozvodu vodu v celém areálu Květné zahrady.